

Н.В. ЗАГОРОДНЮК

Херсонський державний університет, кафедра ботаніки
e-mail: net1975@i.ua

МОХОПОДІБНІ, ЩО БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ЗАРОСТАННІ ГРЯЗЬОВУЛКАНІЧНИХ УТВОРЕНЬ КЕРЧЕНСЬКОГО ПІВОСТРОВА (СТЕПОВИЙ КРИМ)

Характерний для східної частини Кримського півострова грязьовий вулканізм є проявом сучасної тектонічної активності цього регіону і є наочною ілюстрацією нафтогазоносності Керченського півострова. Судинні та безсудинні рослини, що оселяються в районах з грязьовулканічною активністю, вимушені існувати в екстремальних умовах. До посушливого клімату Кримського Степового краю тут додається сильне забруднення ґрунтових субстратів нафтопродуктами, Меркурієм, Бором, Арсеном, Літієм, насичення макро- та мікроелементами, в тому числі Йодом, Бромом, Натрієм, Калієм, Фосфором, Рубідієм, Берилієм тощо; також постійно існує ризик бути похованими під шаром виверженої вулканом сопочної грязі та сопочної брекчії.

Як показав аналіз літературних джерел (Бойко, Партика, 1990; Партика, 2005), мохоподібні грязьових вулканів та грязьових полів Степового Криму досі залишалися поза увагою вчених. Нами в процесі польових досліджень на території грязьової сопки Джау-Тепе (Ленінський район, окоп. с. Вулканівка) і сальз Булганакського сопочного поля (Ленінський район, окоп. с. Бондаренкове) були зібрані гербарні зразки 21 виду та 1 різновиду мохоподібних. Це складає 17,8% мохоподібних Степового Криму, 6,7% бріюфлори Кримського півострова (Партика, 2005) та 2,5% бріюфлори України (Бойко, 2008). 1 вид – *Homalothecium philippeanum* (Spurce) B.S.G. – є новим для Степового Криму; дотепер наводився нами для міста Керч (г. Мітридат) (Загороднюк, 2005). Новими для Криму є печіночник *Gymnocolea inflata* (Huds.) Dumord. (Загороднюк, 2009), бріїди *Aloina rigida* (Hedw.) Limpr. і *Bryum dichotomum* Hedw. (перші два види представляють нові для кримської бріюфлори роди). Решта – досить звичайні для Степового Криму види широкої екології (*Barbula unguiculata* Hedw., *Bryum caespiticium* Hedw.) або ж епігейні та епігейно-епілітні мохи, які здебільшого трапляються тут на солончаках (*Brachythecium albicans* (Hedw.) B., S. et G., *Pseudocrossidium hornschurchianum* (K.Schultz.) Zander), вапнякових відслоненнях (*Didymodon vinealis* (Brid.) Zander, *Hypnum cupressiforme* Hedw. var. *subjulaceum*, *Homalothesium sericeum* (Hedw.) B., S. et G., *Tortella tortuosa* (Hedw.) Limpr.) та в степах різного ступеня трансформованості (*Pterygoneurum ovatum* (Hedw.) Dix, *Weisia longifolia* Mitt., *Tortula truncata* Hedw., *Tortula lanceola* R.H. Zander, *Phascum piliferum* Hedw.).

В цілому по структурі дослідженої локальної бріюфлори можна сказати таке. Ідентифікований 21 вид представляє 16 родів, 6 родин, 2 відділи вищих несудинних рослин – Marchantiophyta та Bryophyta, з вираженою перевагою останнього (20 видів, 92,23% видового різноманіття бріюфлори). Серед шести родин за кількістю видів різко переважає *Pottiaceae* (13 видів, 61,9%). Далі в систематичному спектрі йдуть *Brachytheciaceae* (3 види, 14,30%), *Bryaceae* (2 види, 9,52%), *Ditrichaceae*, *Hypnaceae*, *Jungermanniaceae* (по 1 виду, 4,74%). Близько половини мохів – аридали (10 видів, 47,62%), також в заростанні грязьовулканічних утворень Керченського півострова беруть участь мультизональні (4 види, 19,05%), бореальні (2 види, 9,52%), неморальні (2 види, 9,52%) мохи, а також представники давньосередземноморського та аркто-альпійського географічних елементів (по 1 виду, 4,76%). В статевій структурі наявна різка перевага дводомних видів (15 видів, 71,43%); 8 видів бріюфіт (38,09%) здатні утворювати спеціалізовані органи вегетативного розмноження – виводкові бруньки (*Bryum dichotomum*) або ризоїдальні бульбочки (геми) (*Syntrichia ruralis* Hedw., *Tortula lanceola* тощо). Також для локальної бріюфлори грязьовулканічних утворень характерний високий ступінь синантропізації: 16 видів (76,19%) є компонентами синантропної фракції бріюфлори України; однак переважна їх частина (13 видів, 81,25% всіх синантропів) є геміапофітами, що здатні однаково успішно зростати як в природних умовах, так і в антропогенних екотопах, не віддаючи перевагою тим чи іншим (Бойко, 2005).

УДК 929.581+582
ББК Е52
Б 72

Друкується за постановою Вченої ради Херсонського державного університету (пр. № від 2009 р.) та редакційної колегії збірки тез доповідей (пр. № 1 від 11.08.2009 р.)

Редакційна колегія:

М.Ф. Бойко	– доктор біологічних наук, професор (відповідальний редактор)
О.Є. Ходосовцев	– доктор біологічних наук, професор
І.І. Мойсієнко	– кандидат біологічних наук, доцент
Р.П. Мельник	– кандидат біологічних наук, доцент
В.М. Дерев'янку	– кандидат біологічних наук
Л.В. Свиденко	– кандидат біологічних наук
Н.В. Загороднюк	– асистент (відповідальний секретар)

Б 72 **V Ботанічні читання пам'яті Й.К. Пачоського.** Збірка тез доповідей міжнародної наукової конференції, Херсон, 28.09. – 01.10.2009 р. /відповідальний редактор М.Ф. Бойко. – Херсон: Айлант, 2009. – 000 с.

У збірці публікуються тези доповідей, прочитаних на засіданнях міжнародної наукової конференції «V Ботанічні читання пам'яті Й.К. Пачоського», присвяченої 145-річчю від дня народження Й.К. Пачоського. У тезах висвітлюються питання наукової спадщини Й.К. Пачоського та розвиток його ідей у сучасній науці, актуальні питання мікології та ліхенології, спорових рослин, таксономії, систематики судинних рослин, флористики, геоботаніки, структурної ботаніки, інтродукції рослин, охорони рослинного світу. Для наукових співробітників, викладачів та студентів біологічних, екологічних, географічних спеціальностей, природознавців, широкого кола читачів.

**Видано за сприяння Державного підприємства «Науково–дослідне господарство
«Новокаховське»
Нікітського ботанічного саду – Національного наукового центру УААН
(директор – В.А. Свиденко)**

УДК 929.581+582
ББК Е52

© Херсонський державний університет, 2009
© Автори публікацій, 2009

Наукове видання

V
**БОТАНІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ
Й.К. ПАЧОСЬКОГО**

Міжнародна наукова конференція, Херсон, 28.09. – 01.10.2009 р.

Збірка тез доповідей
(відповідальний редактор – М.Ф. Бойко)

Комп'ютерний набір та верстка – Н.В. Загороднюк

Технічний редактор – С.Г. Дудченко

Віддруковано у ТОВ «Айлант»
73000, Україна, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20.
Тел.: 26-67-22